

boeken

Publiek gezocht

Hans Blokland:
 Publiek gezocht. Essays over cultuur,
 markt en politiek. Uitgeverij Boom,
 Amsterdam/Meppel 1996.
 ISBN 90 5352 2867. Prijs: f 36,50.

Het dominante marktdenken leidt steeds meer tot erosie van culturele waarden: Het onbehagen is dan ook groeiende. Om de 'geestelijke waarden' en idealen veilig te stellen, moet de burger zich veel actiever betrokken voelen bij de politieke besluitvorming. Politicoloog/filosoof Hans Blokland levert met de cultuurkritische bundel: 'Publiek gezocht. Essays over cultuur, markt en politiek' een zeer waardevolle bijdrage.

Het woord cultuur heeft doorgaans een positieve gevoelswaarde. Mensen denken aan iets 'beters', maar vrijwel niemand kan een juiste definitie geven. Waarom vormt cultuur zo'n belangrijk tegenwicht van economie? Kunnen mensen zich niet ten volle ontplooiën bij afwezigheid van 'geestelijke waarden'? Hoe verhoudt de markt zich ten opzichte van de politiek en wat kan de laatste doen voor de cultuur?

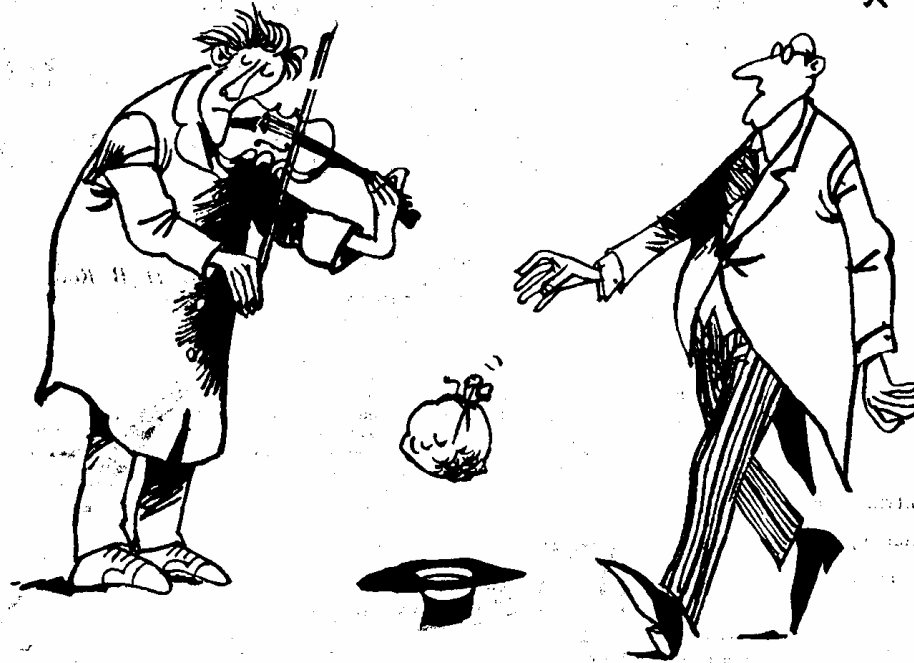
Blokland komt in de buurt van antwoorden die de gebruikelijke clichés overstijgen. Bij sommige essays is het wel even doorbijten. Dit geldt met name voor de bijdragen over incrementalistische cultuurpolitiek en over de besluitvormingsstructuur binnen het landelijk kunstbeleid. Deze zijn vooral interessant voor ingewijden. De daarop volgende vijf essays genieten de persoonlijke voorkeur van ondergetekende. Deze zijn minder instrumentalistisch en meer beschouwend en cultuurkritisch. Kortom: ze laten meer de filosoof dan de politicoloog Blokland zien.

Filosofische invalshoek

In het essay 'Een alternatieve politieke theorie over kunst en economie in een marktliberaal tijdperk' staat de filosofische invalshoek centraal. Daarin blijkt dat cultuur niet zo strak te omlijnen

valt. Het belangrijkste ervan is misschien nog wel dat ze een morele leidraad kan vormen. De 'homo economicus' is vaak juist datgene kwijtgeraakt waar de economie voor een belangrijk deel op gericht moet zijn: immateriële waarden. Die vormen de werkelijke identiteit van de mens. Commercialisering en consumptisme maken hem eerder tot slaaf van z'n impulsen. Al snel wordt alles dan in termen van persoonlijk 'nut' beoordeeld. En dit maakt onvrij. Autonomie betekent met name dat mensen afstand kunnen nemen van zichzelf, hun driften, begeerten en directe behoeftenbevrediging, dat ze in staat zijn morele keuzen te maken en niet worden gedreven door blind opportunisme. Cultuur in bijvoorbeeld de vorm van het geschreven woord of de kunst kan daarbij helpen. Dit behoedt het individu voor het lot van de massamens. Daarom is het bijvoorbeeld zo jammer dat bibliotheken zich noodgedwongen moeten richten op de markt, zodat wat in de schappen overblijft, beantwoordt aan de smaak van de grootste gemene deler, aldus Blokland.

Dat er humbug is op het terrein van de cultuur, benadrukt Blokland gelukkig ook. De meest idiote vondsten hoeven niet per definitie kunst te zijn. Dat

Illustratie: Nico Vincher

moeten verstandige mensen zich realiseren. In de kunstwereld blijkt het er bovendien soms net zo platvloers aan toe te gaan als in andere 'cultuurtjes'. Het 'ons-kent-ons-sfeertje' creëert dan arrogantie en geborenheid. Opmerkelijk: Nederland geeft te veel geld uit aan kunstsubsidies voor kunstuitingen waar toch alleen een culturele bovenlaag in is geïnteresseerd die juist ja - geen subsidie nodig heeft. Ons land geeft trouwens sowieso veel geld uit aan kunst. Helaas onderbouwt Blokland dit onder andere met feiten die bijna vijftien jaar oud zijn. Een minpuntje.

Publiek handelen

Tegenover de 'vruchten' van het marktliberalisme: individualisering, privatisering, decentralisering, deregulering en flexibilisering moeten dus andere waarden staan. Blokland komt op voor publieke zaken die louter via politiek handelen - zoals in de Griekse Oudheid - en niet via de markt kunnen worden veiliggesteld. Met die 'zaken' bedoelt hij onder andere het in stand houden van cultuur die opvattingen en ideeën verdraagt. Het mag voor zichzelf spreken dat dit geen commercieel product kan zijn. Ook algemeen gedeelde opvattingen die via politiek handelen hun beslag krijgen, zoals aandacht voor milieu en leefomgeving en zorg voor

zwakkeren, zouden zonder politieke legitimatie niet snel in de praktijk gebracht worden. Hiervoor is echter een publiek nodig dat zelfstandig nadenkt en niet de slaaf is geworden van een zielloos materialisme. Honderd jaar geleden voorspelde filosoof Nietzsche de ondergang van de Westerse cultuur. Achter de façade van vrijheid van de moderne mens zou een enorme innerlijke leegte schuil gaan en een schrijnende afwezigheid van de ware levenskunst. Krijgt Nietzsche gelijk? Waar, o waar is het publiek dat Blokland zoekt?

Diana van den Ende